

Mentor

sljajski list

publinoi

Štev. 3 | Letn. XXII | 1934-35

Vsebina 3. številke.

	Stran
Dr. Drago Marušič, ban Dravske banovine / Jugoslovanski mladini!	49
Msgr Dr. Tihamér Tóth (z avtorjevim dov. prevedel F. K.) / Čista mladost	53
Fred Bralle / Večer	59
J. D. / Ksaver Meško	60
Janko Mlakar / Povest o izgubljeni Marti	62
L. B. / Ljubljanske Alpe	67
Sfinks / Preden	69
Jelko Erzin / Življenje	69
Obzornik /	
Nove knjige	70
Zanke in uganke	72

Uredništvo lista: Prof. dr. Joža Lovrenčič, Ljubljana, Zrinjskega c. 7. - Na uredništvo se pošiljajo vsi rokopisi in dopisi, ki so namenjeni za objavo v listu. - Rokopisi se ne vračajo. - Uprava je v Ljubljani, Miklošičeva cesta 7. - Na upravo se naslavlja vsa naročila in reklamacije.

Vsak naročnik, naj dobiva list naravnost na svoj naslov ali pa pri poverjeniku, mora poravnati naročnino v prvi polovici letnika, sicer ne bo dobil več šeste številke.

Mentor izhaja v Ljubljani med šolskim letom vsakega 1. v mesecu. - Izdaja ga konzorcij (odg. prof. Janko Mlakar, Ljubljana, Ilirska ulica 25.) - Urednik prof. dr. Joža Lovrenčič. - Tiska tiskarna Veit in drug, družba z o. z., Vir, p. Domžale. (P. Veit, Vir.) - Celoletna naročnina za dijake Din 30,-, za druge in zavode Din 40,-. Posamezna številka Din 4,-. Plačuje se naprej. - Štev. ček. računa pri poštni hranilnici v Ljubljani 14.676. - Naročnina za Italijo: Lit. 10,- za dijake, Lit. 15,- za druge; za Avstrijo: S 4,- za dijake, S 6,- za druge. - Plačuje se po italijanskih, oziroma avstrijskih čekovnih položnicah „Katoliških misijonov“ v Grobljah pri Domžalah. - Naročnina za Ameriko 1 dolar, za vse druge kraje vrednost 4 švic. frankov. - Poverjeniki dobivajo za vsakih 20 plačanih izvodov enajstega zastonj. - Plačati pa morajo vso naročnino za vse naročene izvide pred izidom šeste številke vsakega letnika.

JUGOSLOVANSKI MLADINI!

Pretrsujoče pojo danes zvonovi svojo žalostno pesem širom jugoslovanske zemlje, turobno se vijejo črne zastave v naših selih in mestih, vsepovsod je zavladata tuga in težka bolest. Tam, v srcu junaške Šumadije, na sončnem Oplencu, polagajo danes k večnemu počitku zemeljske ostanke izvojevalca naše svobode, kladivarja edinstva našega naroda, neumornega graditelja njegove bodočnosti. Pogrebni obredi, katerim zlomljeni in onemeli v duhu prisostvujemo, pričajo, da je ugasnilo najdragocenejše življenje med nami, da je za vedno prenehalo biti slovansko srce — srce plemenito in junaško.

Pred solznimi očmi svojega prvorojenca kralja Petra II., blage kraljice Marije in naših nežnih kraljevičev Tomislava in Andreja, obdan od najvišjih činiteljev našega državnega in narodnega življenja ter predstavnikov vseh kulturnih narodov, spremljan na svoji poslednji poti od ihtčega jugoslovanskega naroda, — odhaja naš viteški kralj Zedinitelj k svojemu blagopokojnemu očetu kralju Petru I. Osvoboditelju in svojemu slavnemu pradedu Karadjordju, prvemu glasniku naše svobode. Ko se za vedno zapirajo vrata njegovega groba, nam skrivnostno udarjajo na ušesa njegove poslednje vladarske besede: „Čuvajte mi Jugoslavijo!“

Kratke so besede, ki jih je umirajoči kralj jedva še mogel z muko iztisniti iz svojega krvavečega telesa, in vendar nam razodevajo vso veličino misli, ki so v poslednjih trenutkih težile njegovo ranjeno dušo. Jugoslaviji, za katero se je rodil, živel in umrl, je veljala njegova poslednja skrb, njegova poslednja želja. Ustvaril nam je Jugoslavijo, naš svobodni dom, in sedaj nam zapušča ta dragoceni zaklad, ta simbol našega ponosa in naše slave, da ga čuvamo pred viharji, ki bi kdaj utegnili pretresati svet.

Ko stojimo strti ob svežem grobu našega velikega kralja-mučenika, nam uhaja spomin nazaj v vsa razdobja njegovega trudapolnega, vendar blagoslovljenega življenja.

V duhu vidimo nežnega dečka, ki daleč od kraljevskega sijaja, živeč v najskromnejših razmerah, hodi v šole, da črpa tam znanja in modrosti za težke življenjske naloge, ki mu jih je namenila božja Previdnost. Pred nami stoji mlad kraljevič v preprosti vojaški obleki, podrejen vsem trdotam vojaškega življenja. Saj ni več daleč čas, ko bodo zadonele bojne trombe, oznanjujoč svetu, da gre srbski narod v krvavo borbo za „krst častni i slobodu zlatnu“. In že se pojavi pred našimi duhovnimi očmi v vsej svoji mladostnosti in očarljivosti prestolonaslednik kraljevine Srbije, oboževani vitez svoje ožje domovine ter up in nada vseh Jugoslovancev. Bliža se usodna ura odločitve... Na čelu svoje junaške armade vkoraka 24 letni prestolonaslednik Aleksander v Dušanovo Skoplje. Tužno Kosovo polje, polje naše narodne slave in gorja, je našlo svojega osvetnika. Ne ustavi se še njegova noga, njegov pogled sega dalje proti jugu. Ob obalah deročega Vardarja se vijejo trume njegovih nepremagljivih vitezov, da uresničijo sen kraljeviča Marka in postavijo nove, od prirode določene meje svoji domovini.

Na čelu svojih junakov se vrača zmagovalec v svojo prestolnico, obdan od sreče in hvaležnosti svojega naroda.

Srbija postane naš Piemont in oči vseh Jugoslovanov so obrnjene nanjo in na njenega mladega vojskovodjo. Ves narod od Triglava do Kajmakčalana čuti, da se bližajo veliki in strašni dogodki kot predhodniki njegovega vstajenja.

Ni še minulo leto dni mirnega dela po krvavo izvojevani zmagi, že se zbirajo nad Evropo temni oblaki, iz katerih nastane svetovna vojna, največja katastrofa, ki je kdaj zajela svet. Mala in izmučena Srbija mora iznova pod orožje, da dovrši svoje zgodovinsko poslanstvo — osvoboje-nje in zedinjenje vseh Jugoslovanov. Na čelu njenih viteških armad vi-dimo zopet prestolonaslednika in regenta Aleksandra, ki vodi z daleko nadmočnim sovražnikom borbo na življenje in smrt. Zmaga sledi zmagi, sovražnik v begu zapušča s krvjo namočeno srbsko zemljo, ves svet se klanja veličini srbskega naroda in njegovega vodnika-junaka. Vojna sreča se obrne. Napadena od severa, vzhoda in zapada, mora srbska vojska zapustiti sveta tla svoje domovine in v zimskih viharjih preko albanskih gora iskati izhoda na morje, v neznano bodočnost. Na tej strašni poti čez Golgoto deli vse grozote tedanjih dni s svojimi vojaki prestolonasled-nik Aleksander, vlivajoč jim s svojim zgledom novega poguma in svežih moči.

Zvest svojim zaveznikom ter sledeč klicu časti in ponosa svojega naroda, ne položi orožja. Daleč od svoje domovine zbere svoje junake in odide z njimi na Solun, kjer naj se dokončno odloči usoda Evrope.

V težkih in dolgotrajnih borbah minevajo meseci in leta, ponižana Srbija ječi pod strašnim jarmom okrutnega zavojevalca, obup se opaža vsepovsod. V to mučno ozračje prodre tedaj kratko povelje regenta Aleksandra njegovi vojski: V zmago ali smrt!

Z neodoljivim zaletom zlomijo njegove čete sovražnikov odpor, pro-dirajo dalje in dalje, njihovega pohoda ne more ustaviti več nobena sila. Naprej, v domovino, v Jugoslavijo!

Vzradoščena pozdravlja srbska zemlja svojega rešitelja, ki se dru-gič vrača kot zmagovalec v svoje prestolno mesto Beograd.

Tej zmagi srbskega orožja sledijo usodni dogodki na vseh evrop-skih bojiščih. Sovražniki viteške Srbije polagajo orožje, topovi na bojnih poljanah utihnejo, nam vsem pa zasije stoletja zaželeno in težko priča-kovano sonce svobode.

Slovenci, Hrvati in Srbi, sinovi enega jugoslovanskega naroda, izro-čimo vodstvo svoje usode najvrednejšemu med nami: Njegovemu kra-ljevskemu Visočanstvu regentu Aleksandru. Na zgodovinski dan 1. decem-bra 1918. proglasi on pred predstavniki vsega naroda zedinjenje jugoslo-vanskega naroda v svobodni kraljevini Jugoslaviji.

Nove dolžnosti in nova bremena so morala sprejeti njegova v nad-človeških borbah preizkušena ramena. Dom, ki nam ga je po tolikih mukah postavil, je bilo treba urediti tako, da bosta v njem zavladala mir in blagostanje, da bodo pod njegovo streho zadovoljni Slovenci, Hr-vati in Srbi. Pred to težko nalogo je zgodovina postavila blagopokojnega kralja Aleksandra I.

Komaj smo se zavedeli blagodati pridobljene svobode, že so kot posledica naše nesrečne preteklosti jeli divjati notranji viharji in ogražati

to, kar je bilo s krvjo priborjeno. V teh mučnih notranjih borbah vidimo kralja Aleksandra neomajno na braniku narodove svobode stoječega in vsem razdornim silam neustrašno kljubujočega. Vse drugo more postati predmet mirnega dogovora in bratskega sporazuma, samo edinstvo države in naroda mora ostati nedotakljivo, — to je temeljno načelo njegovega vladarskega pojmovanja. Bili so v prvem petnajstletju časi, ko smo obupavali že sami nad seboj, nad svojim kraljem nismo obupali nikdar. On je stal kot granit sredi razburkanih valov in edino od njega je narod pričakoval rešitve iz neznosnega stanja.

Oslonjen na nedeljeno zaupanje svojega naroda je imel kralj Aleksander pogum, da vzame usodo težko ogrožene domovine sam v svoje roke in z zgodovinskim šestojanuarskim manifestom pokaže narodu nova pota, ki so se izkazala kot dobra in edino rešilna. Samo njemu se moramo zahvaliti, da je narod po tolikih zablodah našel samega sebe, da je jugoslovansko državno in narodno edinstvo postalo svetinja, katere se ne bo odslej nihče več drznil osporavati ali celo omadeževati.

Njegovo življenjsko delo pa s tem še ni bilo dokončano. Ko je zavladal v domovini notranji mir, je usmeril kralj Aleksander svoja prizadevanja za tem, da pribori kraljevini Jugoslaviji v zunanjem svetu oni položaj, ki ji po njeni velikosti, vrednosti njenega prebivalstva in njeni slavni preteklosti pripada. Tesne zveze, ki jih je sklenil z mogočnimi državami, so dvignile veljavo in sloves jugoslovanskega naroda v širnem svetu, vsem tem njegovim naporom pa je bila za podlago vzvišena misel svetovnega miru ter složnega sožitja med narodi. Temu visokemu namenu je služila njegova nedavna pot v prestolnico bratskega bolgarskega naroda, njemu je bilo posvečeno potovanje v zavezniško Francijo, s katerega se je vrnilo samo njegovo prestreljeno in izmučeno telo, da najde svoj večni mir v sveti jugoslovanski zemlji.

Spremljali smo našega mučenika na njegovih zgodovinskih potih in v glavnih potezah očrtali lik tega nesmrtnega kralja-človeka, kralja-junaka in kralja-državnika. Vse človeške in vladarske vrline so bile v njem posebljene v toliki meri, da ga svet po vsej pravici prišteva najmočnejšim in najznačilnejšim osebnostim današnje dobe. Z močno roko, s svetlim umom in toplim srcem je vodil ta pravljичni junak naš narod v srečo in slavo in ko je bil na najvišjem vzponu, je moral pasti kot tragična žrtev zločinske roke propalih in prodanih izvržkov človeške družbe.

Nad njegovim prezgodnjim grobom žaluje ves kulturni svet, jugoslovanski narod se pa s škripajočimi zobmi zvija v nepopisni tugi in neutešni bolesti. Ugrabili so nam skrbnega očeta, ubili od Boga nam poslanega vodnika, misleč, da s tem gnusnim zločinom zrušijo stavbo, ki jo je gradil vse svoje življenje s srcem, z umom in s krvjo. Zadal so nam rano na najobčutljivejšem mestu, ki nas neznosno skeli in peče. Ali kot ranjen lev bo užaljeni jugoslovanski narod na to podlo nakano odgovoril tako, da bodo razočarani vsi tisti od blizu in daleč, ki so si obetali sramotnih uspehov od tega peklenškega zločina.

In vendar že pronica v tugo naše razžaloščene duše prvi svetli žarek radosti. Blagopokojni viteški kralj Zedinitelj nam zapušča tri svoje ljubljence, Petra, Tomislava in Andreja, — kri svoje krvi. Kdo ne pozna ljubkih treh kraljevičev-Sokoličev, ki so prihajali vsako leto tako radi na slovensko zemljo, da se v raju naših planin nasrkajo zdravja in nauži-

jejo nedolžne mladosti! Z njimi, ki jim je kruta usoda vzela najboljšega očeta, žalujemo vsi, z njimi žalujejo vrhovi naših gora, naše bistre vode in naši temni gozdovi.

Oči nas vseh so v pretresljivih trenutkih obrnjene na nežno obličje našega ljubljenege Peterčka, prvorojenca blagopokojnega kralja-mučenika. Z ganljivimi očetovskimi besedami ga je njegov kraljevski roditelj pred mesecem dni napotil v daljno tujino, da si razširi tam svoje obzorje ter prisvoji znanje, izobrazbo in sposobnost za težke in odgovorne naloge, ki ga čakajo v življenju. V radost in ponos svojih učiteljev je mladi naš prestolonaslednik baš začel razvijati vse vrline svojega uma in značaja, ko so mu morali sporočiti pretresljivo vest, da je konec njegove toliko lepega obetajoče mladosti, da pokriva v tem trenutku njegovo nežno glavico že težka, a slavna kraljevska krona Karadjordjevičev. Brez odlaganja je zapustil svoje drage šolske tovariše in sledil klicu domovine, ki ga je kot kralja Petra II., svojega najvišjega vladarja in vodnika, navdušeno sprejela v svojo sredo. Mlad še po letih, a vendar nam vliva v teh strašnih dneh, ki jih preživljamo, voljo, pogum in nezlomljivo samozavest. Po njegovih žilah se pretaka kri velikega kralja in Karadjordjevičeva kri nikdar ne vara. Ni prevaril pričakovanj naroda slavni Karadjordje, niti velika kralja Peter I. Osvoboditelj in Aleksander I. Zedinitelj, prav tako bo jugoslovanski narod imel v Nj. Vel. kralju Petru II. vladarja, ki bo bedel nad njegovo svobodo in ga po stopinjah svojih nesmrtnih prednikov vodil v slavo in srečo.

Z našim mladim kraljem si tesno povezana zlasti ti, jugoslovanska mladina. Z njim si se tako rekoč rodila, z njim doraščas in z njim boš doživela lepše in svetlejša dni. Na današnji dan, ko je pokrila truplo kralja mučenika ranjena jugoslovanska zemlja, se v duhu zgrni okrog prestola Njegovega Veličanstva kralja Petra II. in mu prisezi, da si samo njegova, da njemu odstopaš svoja vroča srca in svoje jeklene mišice.

Dostojanstven mir je zavladal širom razžaloščene jugoslovanske domovine. V veličini in grozoti te tišine se čuje en sam utrip, ena sama duša in eno samo srce, srce težko ranjenega, a združenega in čvrsto sklenjenega jugoslovanskega naroda, ki pozdravlja v svojem novem kralju glasnika in tvorca srečne in slavne bodočnosti.

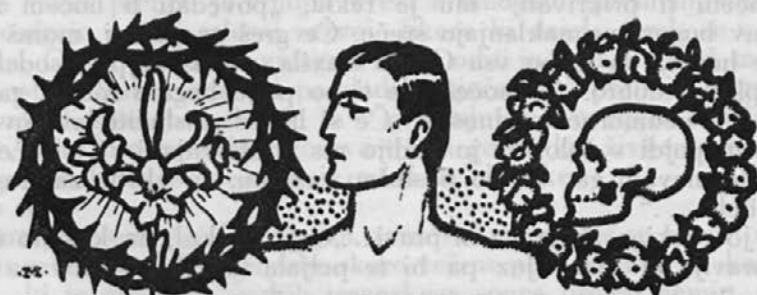
„Čuvajte mi Jugoslavijo!“ S temi besedami si izdihnil blago dušo, naš veliki mučenik. Ne samo čuvali, složno jo bomo gradili in delali, da postane močna in silna, da postane veličasten spomenik Tvojega nesmrtnega življenjskega dela. Pred prestolom Tvojega prvorojenega sina se Ti zaklinjamo, da bo Tvoja nedolžna prelita kri maščevana.

Počivaj mirno v svojem hladnem domu, naš nepozabni gospodar! Ne boj se, Tvojo oporoko bomo izvršili!

Jugoslavija živi in bo večno živela, kakor bo večno živelo med jugoslovanskim narodom ime viteškega kralja Aleksandra I. Zedinitelja.

Viteški kralj Aleksander I. Zedinitelj je mrtev, naj živi kralj Peter II.!

V LJUBLJANI, na dan pogreba Njegovega Veličanstva viteškega kralja Aleksandra I. Zedinitelja (18. oktobra 1934).

MSGR. DR. TIHAMÉR TOTH, UNIV. PROF. V BUDIMPEŠTI.

ČISTA MLADOST

Z avtorjevim dovoljenjem prevedel F. K.

DRUGO POGLAVJE NA RAZPOTJU

Bodi gospodar svoje volje in služabnik
svoje vesti! M. v. Ebner-Eschenbach.

Zelo se moti, kdor misli, da bo tisti,
ki se je kot mladenič izkazal človeka slabega
značaja, pozneje kot mož odločnejšega
obnašanja. Jožef Eötvös.

Saj poznaš Herkula, junaka iz grškega bajeslovja. Grkom je bil vzor močatosti in poguma. Že v zibelki ga je hotel njegov sovražnik uničiti. Položil mu je v posteljico dvoje strupenih kač; otrok pa je obe umoril. Njegovo življenje je ena sama veriga junaških del: Umoril je zmaja v Lerni, ukrotil je bika na Kreti, premagal je Amaconke, očistil Avgijev hlev in polastil se zatega jabolka pri Hesperidah . . . Tudi temu junaku je prišlo naproti vprašanje, kateremu se nihče ne more izogniti. Prišel je do razpotja in moral se je odločiti za odgovor na presretljivo vprašanje, ki ga stavlja življenje: Kam naj se obrnem?

KAM NAJ SE OBRNEM?

Herkul je že prestopil most otroške dobe; bil je mladenič. Ko je nekoč sam vase zamišljen premišljeval svojo bodočnost, sta stali naenkrat pred njim dve ženski. Ena mu je rekla: „Vidim, Herkul, da pre-mišljaš, kam bi šel, kakšno pot življenja bi si izbral. Če izbereš mene za svojo prijateljico, te bom vodila po samih cvetočih stezah. Veselje te bo spremljalo in nobenih težav ne boš našel; jedel in pil boš, kar ti bo srce poželelo. Če hočeš biti moj, boš našel samo veselje, nobenega truda, nobenih težav.“

„Kako ti je ime?“ jo vpraša Herkul.

„Prijatelji mi pravijo Sreča,“ odgovori ženska, „sovražniki mi pa pravijo Pregreha!“

Medtem pristopi druga žena.

„Nočem ti prikrivati,“ mu je rekla, „povedati ti hočem resnico. Brez težav bogovi ne naklanjajo sreče. Če greš za menoj, moraš na trdo delo. Če hočeš, da te bo vsa Grčija slavila, moraš najprej sodelovati z njo za splošno dobro. Če hočeš, da ti bo polje bogato rodilo, ga moraš obdelovati z neumorno pridnostjo. Če si hočeš prislužiti lavorovih vencev, potem pojdi v šolo, ki jo vodijo res strokovnjaki. Če hočeš svoje telo utrditi, navadi ga, da bo poslušno razumu, in skrbi za trud in za pošteno delo . . .“

Tu jo prekine Pregreha in pravi: „Čuj, Herkul, na kakšno težavno pot te spravlja ta žena! Jaz pa bi te peljala lahkih korakov na pot do radosti . . .“

„Sirota!“ ji zakliče Krepost, kajti Krepost je bilo ime drugi ženski, „kaj pa mu moreš dobrega dati? Povej no, kaj pa je po tvojem mnenju prava sreča? Saj niti s prstom ne migneš, da bi kaj delala za pravo srečo. Ti že ješ, preden si lačna, in piješ, preden čutiš, da si žejna. V poletju hrepeniš po snegu in po ledu. Po spanju se oziraš, ne, ker si trudna, ampak iz gole lenobe. Svoje privržence podpihuješ in prezgodaj vabiš k ljubezenskim otročarijam. Komaj dozorevajoče vodiš na pota nedovoljenega spolnega uživanja. Ti učiš svoje privržence, da v temnih nočeh uganjajo vsakovrstne umazanije, potem pa na najlepši del dneva prespe in prelenarijo. Ti si sicer neumrljiva, Pregreha, ali bogovi so te izrinnili iz svojega bivališča, in vsi plemeniti ljudje te zametujejo. Tvoji mlajši prijatelji telesno pešajo in propadajo, starejši pa duševno otrpnejo. V mladosti so brezobzirno služili umazanijam, katerih se sedaj sramujejo. Svoje izmозgano telo vlačijo okrog kakor žive smrtne sence, polne življenjske utrujenosti. Moje bivanje pa je med bogovi, med najboljšimi stanujem. Brez mene se nič dobrega na zemlji ne zgodi. Umetniki gledajo v meni svojo pomočnico, roditelji me imenujejo angela svoje družine. Tudi moji ljudje ljubijo jed in pijačo, pa le takrat, kadar so potrebni. Tudi moji ljudje radi spe in počivajo, ali svojih dolžnosti nikdar ne zamenjajo. Zato jih njihovi prijatelji spoštujejo in ljubijo, domovina jih obsipa s častmi. In četudi umirajo, ne ostanejo pozabljeni; njih spomin živi še v poznih rodovih. O Herkul, sin poštenih in dobrih staršev, če boš šel za menoj, bo tvoj delež — večna blaženost!“

* * *

To je zgodba junaka Herkula. Zapisana je v tretji knjigi dela „Anabasis“, ki ga je spisal grški zgodovinar Ksenofont. Jaz pa sem jo napisal zate, ljubi prijatelj, ker sem vedel in vem, da boš tudi ti kdaj prišel na razpotje, kakor pravi sv. pismo: „Meso poželi zoper duha.“ (Gal. V, 17.) — Tudi ti se moraš odločiti. Poslušaj!

IZ OTROKA — MLADENIČ!

Odkar si prekoračil štirinajsto, morda petnajsto leto, čutiš v sebi nove spremembe. Duša in telo se razvijata, vse vre v tebi. Nove misli, novi načrti, nove osnove vstajajo v tebi. Novo, doslej nepoznano hrepenenje se ti vzbuja. Tako nekako je, kakor kadar zavre mošt, da se iz njega izčisti dobro, plemenito vino. — Prehodna doba je napočila v tebi; iz sanjajočega in komaj se zavedajočega otroka vstaja nov, samozavesten mladenič.

Ta važni prehod je v nujni zvezi z mnogimi spremembami, ki globoko posegajo v tvoj telesni razvoj. Skoro bi dejal: otrok se v tebi bori z možem. Otrok mora biti zmagan, mora oditi in izginiti; mož mora zmagati in ostati. Kakor v zorni pomladi snujoča moč prebujajočega se življenja vzbudi sokove v drevju in v grmovju in s cvetjem olepša veje in mladike, tako prevreva in izgozeva v tebi gorka kri življenjske mladosti, deluje po žilah in preureja tvoje misli in občutke.

In ti?

Sam pred seboj stojiš, zbezan, zardevaš, sramuješ se novih občutkov, samemu sebi si tuj, samega sebe skoro več ne poznaš. Tak si, kakor ptica selivka, ki jo ob prvih žarkih jesenskega sonca preleti nemir, drhtenje.

Povej mi, sinko, ali ni res tako?

TELO ZORI...

Tvoje telo se razvija. Udje se razraščajo. Skoro malo smešen postajaš; skoro ne veš, kaj bi počel z neprimerno dolgimi rokami. Kako hitro, kajne, ti postanejo hlače prekratke in v nekaj mesecih, o velikih počitnicah, zrasteš za celih 10—15 cm! V dveh do treh letih si že „velika preklja“! Ne tekaš več tako kot mlajši in okorneje hodiš kakor odrasli. Enako je s tvojimi tovariši; tudi oni postajajo junaki, korenjaki. Pljuča se razširjajo, kosti se krepe, prsi se dvigajo. V tvoj doslej nežni, gladki otroški obrazek se polagoma začrtavajo odločne, moške poteze. Strune tvojega svetlega detinskega glasu, krasnega soprana, so kakor čez noč popolnoma odpovedale. In če misliš, da te nihče ne opazuje, se vstopaš pred ogledalo in skušaš navihati prvo mahovje svojih brčic?

Ni res?

Vse to te opozarja, da si prišel do pomladi življenja. Pomlad je silno pomenljiva doba; veliko je od nje odvisno, kakšna bo letina. Če je pomlad neugodna, ji bo sledilo poletje brez bogate žetve in njemu žalostna jesen.

Kakor zunanost, tako se preureja tudi tvoja notranjost. Srce in pljuča, možgani in vse živčevje se krepi in dozoreva.

Ta prehod iz detinstva v mladeniško dobo je nemalokrat v zvezi z resnimi, bi rekel, viharji in nevihtami; vse se takorekoč pretresa. Morebiti te močno glava boli, vrti se ti v glavi; kri ti teče iz nosa, srce ti močno bije. Nič hudega. Vse to je naravno združeno s tvojim prerojenjem. Primerna hrana, zadostno spanje, pametno razvedrilo: vse to ti bo pomagalo zmagati vse težave.

Eno pa si zapomni: Ta del tvojega življenja, leta razvoja in dozoritve, je najvažnejši del vsega tvojega zemeljskega bivanja. Bogu bodi potoženo: koliko jih je, ki si ta najvažnejši del življenja popolnoma pokvarijo! Vzrok: nevednost in lahkomiselnost!

KAKOR V APRILU...

Tudi tvoje duševno razpoloženje postaja zelo spremenljivo. Večkrat si razdražljiv, samoljuben, trmast, nepotrpežljiv, rad kljubuješ, ne trpiš nobene avtoritete nad sabo. Nasprotno pa samega sebe povzdiguješ in želiš, da bi te drugi spoštovali in popolnoma priznavali tvoje ideje. Skoro tak si kakor aprilovo vreme.

Mnogo vplivajo nate razni časovni dogodki. Zato si včasih ves navdušen, potem pa si zopet ves pobit. Domnevaš si, da na svojih ramenih nosiš težo vsega sveta. Sam ne veš, kje tiči vzrok teh tvojih nenavadnih kapric. Čutiš, da vse vre v tvoji glavi: polašča se te nenavadna želja, storiti kaj izrednega, da bi postal slaven! Hrepeniš po pustolovščinah! — Niso redki mladeniči, ki v teh letih pobegnejo z doma!

V teh dneh je tvoja duša, kakor bi jo napadel silen katar. Najmanjši prepah ji škoduje, naenkrat je tu — vnetje. Pa niso vneta pljuča, vnetje se prijemlje tvoje duše. Čutiš kakor vročico, godrnjaš, nezadovoljen si, samega sebe razburjaš, jeziš se. In nekatero neumnost narediš v teh dneh, ki jo pozneje bridko obžaluješ. V jezi včasih sploh nisi sposoben govoriti tako, kakor govore drugi. Pošteno namreč — pač pa sirovo, nedostojno, z besedo in obnašanjem, zbadljivo in žaljivo. Prav posebno želiš, da bi bil že vendar kakor drugi ljudje, dorastel. Koliko bi dal, da bi bil vsaj za pet let starejši! Medtem ko na to še čakaš, pa vsaj že posnemaš starejše. Ne ravno v njih čednostih, temveč v njih nošnji, v frizuri, v pogovorih, v vseh kretnjah; kar pa je samo po sebi umljivo: tudi v pitju in kajenju!

Tisti, ki ne razumejo te razvojne dobe, se iz tebe norčujejo. Mogoče te celo tvoja lastna mati ne razume! Prej si bil vedno tako priden in ubogljiv, zato nikakor ne more razumeti, zakaj si sedaj „tak“... Kar je manjših, beže pred teboj, starejši se jeze nad teboj in vse to te dela nezadovoljnega.

Sam sebi si postal uganka. Zato bi te na noben način ne smel nihče prezirati, pač pa bi ti moral pomagati.

Kako je srečen oni, ki najde v tem času prijateljsko dušo, modro in izkušeno, kateri lahko mirno zaupa vse svoje težave. Tisočkrat nesrečen pa tisti, ki svoje dvome, svoje srce trgajoče probleme odkriva grozni propalosti pokvarjenih tovarišev.

NOVE MISLI, NOVE ŽELJE

Toda še druge izpremembe čutiš. Dozdaj je bila tvoja duša vedno otroško lepa, brezskrbna, vedno jasno vesela. Zdaj pa naenkrat tolika izprememba! — Nepoznana otožnost se kakor gosta megla ovija okrog tvoje duše.

Kakor strahovi se prikažejo, sam Bog vé, odkod, in ti vstajajo misli, strašne in polne dvomov. Premišljuješ svoje nekdanje mirno potekajoče življenje in v zmedu teh novih misli se ti porodi strahotna slutnja: Kaj sem li res postal nemoralno, pokvarjeno bitje?

Ne, ljubi moj; ničesar se ne boj, ker zato nimaš nobenega razloga! Vendar ti pa moram nekaj zaupati. To namreč, da se vsa tvoja bodočnost, pravilna vzgoja vsega tvojega poštenega, krepostnega življenja, razrešuje v tej mladostni razvojni dobi. Zdaj se pričinja bitka med ono živaljo, ki jo nosiš s seboj, to je tvoje telo, ki je nagnjeno k slabemu, in pa med dušo, ki edina mora vladati nad teboj. Zdaj moraš izbrati: hočeš biti kavalir v svojem plemenitem mišljenju, hotenju in ravnanju, ali pa nesrečen suženj svojih nizkotnih strasti!? — Vse, kar boš čital na naslednjih straneh, je zapisano samo za tiste mladeniče, ki so že prišli do te dobe telesnega razvoja brez vsakega škodljivega zunanega vpliva. Le škoda, da je toliko takih revčkov, katerim so že davno njihovi po-

kvarjeni tovariši raztolmačili te stvari, ki bi se po naravnem zakonu, kakor se mora razvijati njihov organizem, šele sedaj pojavile v njihovih dušah. — Taki revčki so že prej prestali to krizo — ampak ne neoskrunjeni.

Nova moč zori v tebi. Do sedaj si komaj vedel, da ta moč v tebi sploh obstoja. Spolni nagon je ta moč.

Dete se rodi na svet, ničesar zmožno, po malem pridobiva moči, kolikor jih pač potrebuje. Najprej ni imelo niti zob, ker jih tudi ni rabilo. Koncem prvega leta, ko začenja že po malem žvečiti, se pokažeta eden, dva zoba. Njih število polagoma narašča, kakor zahteva potreba prehrane. — Tako počiva tudi spolni nagon pri mladeničih do njihovega 14—16 leta. Do tedaj za ta spolni nagon sploh niso vedeli (razen če jih ni pohujšal in pokvaril še bolj pokvarjeni tovariši). V tem času se začenja v tebi buditi tudi ta moč; pojavi se zdaj v tej zdaj v drugi obliki in bolj ali manj vznemirja vsakega vestnega mladeniča. To zorenje — bi rekli — traja približno od 14—25 leta; najbolj pa med 14—18 letom. — Toda kaj je pravzaprav ta nova stvar, ki jo občutiš?

V tem času se še mnogo bolj zavedaš (kar si pa dozdej že vedel, le zmenil se nisi dosti zato), da se vse človeštvo deli v dva spola, v moški in ženski spol. Mogoče si z dekleti imel le toliko opraviti, da si jih pograbil za lase in se ti je nad vse „lušno zdelo“, če so začele na glas kričati, kakor pač ženske znajo! Sedaj pa za ves svet ne bi več tega naredil, da bi šel ženske vlačiti za lase! Če se zdaj z dekleti igraš ali z njimi pogovarjaš, te obide neko izredno, dozdej nepoznano spoštovanje, takoj potem pa vročina, veselje. Prizadevaš si, da se pred njimi pokažeš dostojnega, pametnega; rad jim razkrivaš svoje lastnosti, — tudi izmišljene. — govoriš jim o svojih zmožnostih; požrtvovalno jim ponudiš svojo viteško službo, in če kateri od njih lahko podaš svojo roko ali se globoko prikloniš, že misliš, da si v malih nebesih.

PRVA LJUBEZEN

Prišel si domov med svoje knjige — V. ali VI. šolo študiraš — ter moraš imeti v resnici močno voljo, da se spraviš nad lekcijo prihodnjega dne. Potenciraš, vlečeš kvadratni koren, toda glej ... glej ... naenkrat opaziš, da ima koren oči, ušesa, usta — sam ne veš, kako se je to pripetilo — v tvojem matematičnem zvezku je zrastle ljubka ženska glava.

Posežeš po knjigi za jezikovni pouk. Poetiko študiraš. Dajmo, poskusimo, če znamo priučena pravila vporabiti v praksi! Svinčnik grizeš, stih za stihom izlivaš na papir — prvi svoj pesniški izliv imaš pred seboj — in glej, to je pesem ljubezni. Profesor poetike bi smatral, da izvira tvoje delo iz pradavne kamene dobe; tako neroden je ritem, da se pesem bere, kakor bi se zaletavalo kolo po slabo nasuti, kameniti cesti, ti pa misliš, da bi takih stihov ne napravila ne Prešeren ne Gregorčič.

Ali to je šele začetek!

Vedno bolj in bolj opazuješ, da se ti slične misli spet in spet ponavljajo in prešinjajo vse tvoje mišljenje in hotenje. Nič ne pomaga. Samemu sebi moraš priznati: Zaljubljen sem. In tvoja tenkočutna vest te začne vznemirjati in ne veš si dati odgovora na vprašanje: Kaj je z menoj? V tebi začenja dozorevati setev, katere seme je doslej nepoznano spalo v globini tvoje duše in tvoje nepokvarjeno oko morda s strahom povprašuje: Kaj pa to, ali je pšenica ali plevel?

TA RAZVOJ JE V BOŽJEM NAČRTU

Ponovno ti povem, fant moj, doslej se ti ni treba še ničesar bati. Vse to je delo narave in ta razvoj se javlja prej ali slej pri vsakem človeku.

Še več — da govorim popolnoma jasno — vsi spolni občutki in vsa temu podobna razburjenja vstajajo v tvoji duši povsem v smislu volje božje.

Spomni se, kar sem ti povedal v prvem poglavju o Stvarnikovem načrtu, po katerem je večina ljudi poklicana za to, da se ohrani človeški rod. Tam si bral, kako je Bog v svoji nedopovedljivi, sveti modrosti poskrbel za to ohranitev. Njegov namen je bil, da se dorastli mladenič in dorastlo dekle združita v vzajemni ljubezni družinskega življenja, in sad ljubezenske združitve duše in telesa je ta, da se človeštvo neprestano množi in da se z novimi rojstvi zamaše vrzeli, katere je smrt naredila v naših vrstah. Oni, doslej nepoznani občutki izvirajo torej iz zakonov narave. Zakoni narave pa so sveti in sveti ostanejo, dokler človek s svojo grešno roko vanje ne poseže. Sveta je naša duša, ako se ravna po božjih postavah, sveto je naše telo, ki je z neizrečeno lepoto ustvarjeni dom naše duše.

Poglej, prijatelj moj, to je torej Stvarnikov načrt. Po njegovi volji je urejeno, da se v mladeniču, ko dorašča, prične budit zanimanje in hrepenenje po ženskem spolu, v katerem boš morebiti tudi ti nekoč našel tovarišico za svoje življenje. Ljubezen, odnosno naklonjenost mladeniča do drugega spola — vse ob svojem času in na svojem mestu — ne samo da ni grešna, temveč je eden najlepših Stvarnikovih darov.

SKOZI NEVARNOSTI IN NEVIHTE

Vidiš, ljubi moj, tako prideš tudi ti do razpoptja, kakor nekoč Herkul. Pregreha in Krepost se ti prikažeta kakor nekdanj njemu in te vabita vsak na svojo stran. Pregreha se plazi okrog tebe in ti ponuja polne roke veselja in uživanja.

Nagon, o katerem sem ti prej govoril, ti hoče ukazovati vedno bolj in bolj oblastno.

Kakor lajanje in rjojenje sestradanih hijen v Sahari strese mozeg popotnikom v puščavi, tako napadajo neprenehoma tvojo mladost nagon-

ske strasti. Telesni užitki te mamljivo zalezujejo. Spet in spet te skušnjave mučijo, da bi stopil z ozke poti čistosti in nrvnosti. Zdi se, kot bi sam vražji hudobec, prost peklenskih verig, skakal in norel okrog tebe in bi te prosil in rotil, samo da bi šel za njim na široko cesto v vrvež nečistosti.

Ko razsajajo tako velike duševne nevihte, komaj še slišiš glas Kreposti, ki te naravnost prosi: Otrok, ne poslušaj! Greh! Ne oskrunjav svoje čistosti z nečistimi mislimi, ohrani srce in dušo čisto za bodoče dni očetovstva, ki ti ga bo Bog razodel. Samo pod pogojem čistosti boš postal mož res pošten, značajan in srečen!...

Leta in leta se moraš boriti. Od teh borbenih let je odvisna tvoja bodočnost! Najbolj med 18—24 letom. Takrat moraš biti trden, odločen, neustrašeno moraš stati na razburkanih in penečih se valovih. Kakor močni udarci kladiva odmevajo besede poganskega Ovidija: Nulla reparabilis arte laesa pudicitia est: deperit illa semel (Ov. Her. V. 103, 103). Čistost zgubiš samo enkrat. Gorje ti, če si padel, če si zaobrnil navzdol! Le tisti more postati značajan mož, ki je držal na močnih vajetih v mladih letih svoje strasti. Kolikor laže prvič padeš, toliko teže ti bo vstati. Kakor je lahko pasti iz sedla, tako je težko se zopet nanj usesiti.

Sedaj se samo še bojuješ; to ni še nič hudega.

Pazi, da morda zaradi enega samega padca ne bi moral objokovati zgubljene sreče svoje duše, svoje nedolžnosti!

Dragi moj, hočeš li ostati stanovitven? Čutiš li, da se te želje, ki se ti zbude v času dozorevanja, ne morejo izpolniti, ker so le opomin božji na ono vzvišeno stvarniško delo, za katerega te je Bog odbral v bodočnosti?

Hočeš li zavarovati vrt svojega srca pred pogubno točo? Hočeš li z odločnostjo zabarikadirati zbesnele telesne nagone? Hočeš li ostati trden kot skala in ne tavati za zapeljivo lučjo? Hočeš li urediti svoje mišljenje in privezati nizke strasti, ki hočejo vladati nad tvojo Bogu podobno dušo? Hočeš li svojo živalsko, nagonsko naravo podvreči vzvišenemu človeškemu duhu, kadar v tvojih žilah vzplamti pekel telesnega ognja? Sin moj, otrok moj, hočeš li v svoji mladosti ostati čist?

Koliko jih je, ki se ne znajo paziti, ki niti ne slutijo, da nepredvidno padajo v nemoralnost... Gorje jim!... Gorje onemu, čigar dušo, komaj vzcvetelo, zapade slana pomladanske majnikove noči. (Dalje.)

FRED BRALLE:

VEČER

Ko so gore v zahajajočem soncu rožno zlate,
ko v tihi mrak zvonovi daljni zadoné,
ko rosa lahko pada na zelene trate,
ko mi skrivnosti teža lega na srce,

tedaj telo mi v čudnem koprnenju mrè,
tedaj srce zaman ljubezni tople si želi,
tedaj mi dušo bol neznana žgè,
ker hrepenim po sreči, ki je ni, nikoder ni.

KSAVER MEŠKO

Ko je ves slovenski svet l. 1924. enodušno slavil Meškovo petdesetletnico, je na žalost Mentor molčal, ker je bil prav takrat zbog gmotnih težav kar za tri leta (1923—1926) umolknil. (To vidite že na ovitku: moral bi letos nositi ponosni znak „XXV. letnik“, ker se je l. 1909. rodil l., a ima šele značilo „XXII. letnik.“) Kar je za 50 letnico zamudil, naj pa popravi letos za 60 letnico Meškovo.

V vseh prvih sedmih letih (1909—1915) je Meško zvesto sodeloval v Mentorju in bil poleg Fr. S. Finžgarja seveda najuglednejši sotrudnik. Pozneje se je žal oglasil samo še dvakrat l. 1918 (X. l.) ter l. 1928/29 (XVI. l.). Da med svetovno vojno, zlasti l. 1916. in 1917. ni mogel pisati v Mentorja, razumemo: saj je takrat preživil najstrašnejša leta kot obdolženec veleizdaje, v letih po prevratu pa je bil, izgnan iz ljubljene Koroške, brez stalnega krova, dokler se ni s 1. avg. 1921. spet za stalno naselil kot župnik v Slovenjem Gradcu, kjer živi in deluje še sedaj.

Pri Mariji na Zilji na Koroškem je bil za župnika (1906—1919), ko je pošiljal svoje prispevke v Mentor. V slovenski čitanki za 4. gimn. r. imate spis „Domači raj“, to je opis divne okolice med Ziljo in Dravo, kjer je Meško tedaj med našim koroškim narodom deloval.

In kaj je pripovedoval mladim bravcem Mentorjevim? Takrat, prav v l. 1906. je bil dovršil svoje največje, najlepše delo, roman „Na Poljani“ (izšel v Slovenski Matici l. 1907), v katerem z največjo bridkostjo svojega srca obtožuje velik del slovenske inteligence, da premalo ljubi domovino, da premalo dela, da se v mladih letih vdaja alkoholu ter nenravnosti; in kjer z živo besedo kaže, da je samo v trojnem rešitev našemu tolikanj ogroženemu narodiču: v ljubezni do grude, v delu (telesnem in duševnem) ter v nravnem življenju (v treznosti, varčnosti...). In vidite, mladi čitatelji(-ce) sedanjega Mentorja, to troje je naš Ksaver Meško v onih sedmih letih živo priporočal tedanjim mentorjevem.

Takoj v prvem spisu „Spomini“ (letnik I.) nam pripoveduje o svojem sošolcu, ki je bil prvi talent v razredu in so vsi pričakovali, da bo v slavo in korist domovine, toda že mlad se je zapil in izgubil — v neizmerno škodo našega naroda. V II. letniku se v črtici „Vrnitev“ študent Ivan Gestrin vrača za božič domov k materi in — domovini.

Letnik III. vsebuje prekrasne misli, kakó naj si mladenič utrjuje Značaj, skrbeč za svojo umsko, zlasti pa srčno izobrazbo. — Mešku je bilo posebno do tega, da bi mentorjevci dobro izrabili čas počitnic, bodisi božičnih in velikonočnih bodisi velikih. Zato je zlasti v letniku IV. o tem razpravljal pod skupnim naslovom „Ivéri“. V 4. št. je objavil lepo pismo za božične počitnice. Prof. Wester je spis sprejel v čitanko za III. gimn. r. V istega letnika št. 10. (mesecu junija) pa beremo iskrene nasvete, kakó naj dijaki prežive velike počitnice: naj so hvaležni profesorjem in staršem, naj doma radi pomagajo pri delu, naj prijazno občujejo z ljudmi, naj vsak dan kaj čitajo, naj se učé tujih jezikov, naj živé s prirodo, zgodaj vstajaje. V št. 5. tistega letnika pa nahajamo tisti prelepi Meškov spis o „knjigah, naših prijateljicah“, ponatisnjen potem v čitanki za 4. gimn. razred. Eno knjigo Meško vedno in vedno priporoča: sv. pismo! Ko so se l. 1912. dijaki vrnili z velikih počitnic, jim je v Mentorju 1. številki (letnik V.) Meško priporočil v članku „Delo“ učenje za šolo in življenje. Tisto šolsko leto (1912/13) je Mentor imel največ Meškovih doneskov. Za božič (št. 3) je priobčil tisti zanimivi spomin, kakó je kot otrok šel prvič tepeškati („Pametiva“). V „Volku spokorniku“ ga najdete ponatisnjenega in — ilustriranega. Za vélike počitnice tistega leta (št. 9) pa razglablja, v čem naj vidi dijak pravo prostost: v samozataji, v treznosti! Se dva Meškova spisa vidimo v tem letniku: v št. 5. nam v črtici „Domovina se je maščevala“ predstavlja sošolca — v Celju je bilo, na višji gimnaziji — Slovenca sicer, a že v dijaških letih narodnega odpadnika, v št. 11. pa — tisto leto smo obhajali jubilej Konstantina Velikega — razmišlja pisatelj o pravi veličini. (Velik je, kdor je značajan, plemenit, dober.) — V začetku šolskega leta dijaki večkrat pišejo naloge o počitniških izletih; in takó opisuje Meško v letniku VI. (št. 2) svoje znamenito „Romanje k Sv. Trojici“: bil je tedaj še učenec domače vaške šole.

In zopet so prišle vélike počitnice (l. 1913). Zopet govori Meško srednješolski mladini toplo „Besedo na počitnice“ (št. 9). Koliko klenih misli je v njej! „Držite se dnevnega reda! Ne zamujajte poezije jutra! Krepite si voljo!“ — Samó dobro želeč mladini, priporoča (št. 8) v meditaciji „Molk“, naj rajši manj govori, a več dela. — Meško je tudi precéj popotoval. Popotujejo sicer tudi drugi, a koliko jih je, ki bi to znali tudi v prikupni obliki popisati? Poleti l. 1901 je bil v Italiji, v Rimu, v Asisiju. O tem govori spis „V deželi svetnikov in umetnikov“. Kaj mikavno šolsko predavanje bi bilo n. pr. primerjanje, kakó to potovanje po Italiji popisuje Meško in kakó Finžgar. Kaj je doživel na potovanju „Iz Podjune v Škofjo Loko“ je pa priobčil v X. letniku (1917/18). — Hvaležnost priporoča mladini na premnogih mestih; spomenikov svoje hvaležnosti je dokaj postavil v svojih spisih, v Mentorju dva: umrlemu Antonu Verovšku, ki je igral vlogo župnika v njegovi „Materi“ (VII. št. 10—12), ter svojemu bivšemu profesorju Martinu Cilenšku (XVI. l.).

Zakaj se nas takó živo dojmijo vsi ti spisi Meškovi? Pisateljska umetnost je seveda skrivnost, vendar je en razlog priljubljenosti gotovo ta, da Meško vse svoje vzgojne nauke osvetljuje z dogodki iz svojega življenja. Na vse polno avtobiografskih dejstev naletimo v njegovih spisih

v Mentorju: od prvih otroških let preko Ptuja in Celja ter še bogoslovja v Mariboru pa do let kaplanovanja in župnikovanja.

Da še enkrat spomnimo: Vse misli, katerim je dal najvažnejšo, najbolj pesniško obliko v romanu „Na Poljani“ in v drami „Mati“, je Meško v skromnejši, a nič manj pristrčni obliki razvijal tudi v našem Mentorju, ki mu za vse to danes izreka skromno, a iskreno zahvalo!

V teh vrsticah govorimo samó o delu Meškovem za list Mentor; koliko je pisal za Slov. Matico, za Mohorjevo družbo, Lj. Zvon, Dom in Svet... bi bilo preobširno naštevati in ocenjevati: tudi je mnogim izmed vas od drugod znano.

Na koncu naj pripišemo samó še glavne podatke njegovega življenja, ako bi jih kdo izmed vas ne vedel: Rodil se je 28. okt. l. 1874. v Ključarovcih pri Sv. Tomažu nad Ormožem od kmetjskih staršev, osnovno šolo je obiskoval pri Sv. Tomažu in v Ptuju, nižjo gimnazijo v Ptuju, višjo v Celju (1886—1894), bogoslovje v Mariboru (1894—97), v Čelovcu (1897/98), mašnik postal 19. jul. 1898, bil kaplan na Koroškem: v Škocijanu ob Klopinskem jezeru, v Žabnicah, na Višarjah, župn. upravitelj v Kneži, v Grebinjskem kloštru, v Št. Danijelu nad Prevaljami, župnik župnije Marije na Zilji (1906 do 5. jan. 1919, ko je moral čez Karavanke v zimi bežati pred nemško sodrgo), od 1. avg. 1921. župnik v Selah.

JANKO MLAKAR:

POVEST O IZGUBLJENI MARTI

v petih slikah s predigro in poigro

DRUGA SLIKA

SOVRAŽNI SESTRI

Meščanska soba. Miza, nekaj stolov in pianino ali pa glasovir.

MARTA (sedi pri mizi in dela nalogo): $6x$ v $36x^4$ je 6 krat... $36x - 30y + 12...$ To se menda sedaj odšteje ali... Že vem. Predznake moram spremeniti. — + — ... Kaj je pa zopet to? Zgoraj imam x^4 , spodaj pa x . To pa že ne bo prav. Sam hudohec si je izmislil tole matematiko, da nas uboge nedolžne deklice z njo muči! Oh, kako lep bi bil svet brez matematike!... (Zunaj pozvoni.) Kdo pa je prišel? (Sliši se govorica.) Darka in Zdenka sta! Teh pa nisem posebno željna. Gotovo sta prišli zopet po kakšne note, drugače ju tako ni blizu.

DARKA in ZDENKA (stopita v sobo): Servus Marta!

MARTA: (ne posebno prijazna): Servus!

DARKA: Ah Marta, kako sva se z Zdenko ustrašili. V predsobi sva srečali gospodično Pavlo. Prišla je tiho kakor duh. Ali nosi vedno pajčolan kakor Turkinja? Nekaj skrivnostnega ima na sebi, nekaj popolnoma apartnega.

MARTA: Vedno. Saj je ne sme nihče videti, ko je taka v glavo.

ZDENKA: Ali jo je res neki fant polil z žvepleno kislino, ker ga ni hotela uslišati?

- MARTA: Neumnost! Pri tebi pa mora biti vedno kak fant vmes. Ko je bila 14 let stara, je iskala nekaj v shrambi, pa ji je padla na glavo posoda z žvepleno kislino. Polila se je tako, da je bila glava ena sama velika rana.
- DARKA: Kolosalno. Pa ni oslepela?
- MARTA: K sreči ne. Rane so se ji zacelile. Je pa popolnoma brez las, in tudi v obraz je taka, da se ne sme nikomur pokazati. Jaz sem jo samo enkrat videla nezagrnjeno, pa me je bilo tako groza, da sem skoraj omedlela.
- ZDENKA: Sedaj se gotovo ne bo mogla poročiti? Jaz bi rajši umrla, kakor da bi morala svoj obraz skrivati. (Pogleda se v ogledalce.)
- DARKA: Jaz tudi.
- MARTA: No, to vama ne odide.
- ZDENKA: Kaj pa delaš? Aritmetično nalogo? Pa danes? Saj je še jutri čas. Danes je vendar sobota, edino prost popoldan v tednu.
- MARTA: Mama zahteva, da se moram že danes vse naučiti. Vedno imam na krožniku tisti pregovor: „Kar danes lahko storiš, ne odlašaj na jutri!“
- ZDENKA: Saj se tudi jaz ravnam po njem. Zato zapravim še danes tistih 20 dinarjev, ki mi jih je teta dala. Najprej v kino, potem pa v sladličarno na torto in sladoled. Greš z nama?
- MARTA: Mama me ne pusti v kino. Pravi, da se tam mladina samo pohujšuje.
- DARKA: Seveda pohujšuje. Izobrazuje se, izobrazuje, pa še kolosalno! Ne zameri, Marta, tvoja gospa mama je pa res še nekoliko starokopitna.
- ZDENKA: Oh, prav, da sem se spomnila. Veš, Marta, tisti Lah, ki te je videl, kako si na izletu plesala balet, je na Jesenicah na postaji prišel za menoj in me vprašal, kje stanuješ, če imaš še starše, in ne vem, kaj vse. Strašno se je zanimal zate.
- DARKA: Kolosalno!
- MARTA: In si mu povedala?
- ZDENKA: Zakaj pa ne? Prav gotovo ti bo pisal ali pa celo prišel k tvoji mami in jo prosil, naj te da v njegovo baletno šolo.
- DARKA: No, tvoja gospa mama ga bi pač lepo pogledala, če bi prišel s svojo ponudbo na dan. Kolosalno!
- ZDENKA: Ti, Darka, včeraj sem srečala Ryšavsko pred kinom. Kako ti je bila oblečena! Navzlic vročemu soncu je imela „blaufuhs“, samo da se je z njim postavljala.
- DARKA: Kako je tudi plačana, naravnost kolosalno! Enkrat na teden, ali še ne, malo pohopsa, pa ima menda tri tisoč na mesec!
- ZDENKA: Kaj bo ta beračija! Tri tisoč! V Parizu ima primabalerina vsak dan tri tisoč, pa ne dinarjev, ampak frankov. Filmske dive se pa kar v milijonih valjajo.
- DARKA: In koliko daril dobivajo! Skledarici je eden izmed njenih kavalirjev podaril za božič kolosalen avto za 80.000. Ako bi jaz imela tak talent za ples, kakor ga imaš ti, Marta, bi jo kar potegnila od doma k baletu, če bi me mama ne pustila.

- ZDENKA: Darka, ali si ti videla zadnjič v kinu, kako je neki gospodar pobral s ceste čisto beraško dekle in jo dal izobraziti za ple-salko? Kmalu nato, takoj v drugem dejanju, je že imela vilo, avto, briljante in psička, k vsaki obleki drugega.
- DARKA: Da, naravnost kolosalno.
- MARTA: Mama je pa rekla, da take igralko navadno umrjejo v ubožnici.
- DARKA: Ah, kaj ve tvoja mama o tem! No, saj rada priznam, da je nekoliko izobražena, ker je bila poprej učiteljica, življenja pa ne pozna posebno, ko tako govori! V šoli nam sicer polnijo glave z vsemi mogočimi stvarmi, življenja nam pa ne poka-žejo. To spoznamo šele po romanih, gledališču in kinu, pa ko-losalno.
- ZDENKA: Prav imaš, Darka. Zato si pa ti Marta, ne zameri, v tem oziru še jako naivna. Prav rada bi ti povedala nekaj pikantnega o Vrčku, pa se bojim, da bi te ne pohujšala.
- DARKA: Ne, tega ji pa ne smeš povedati. Sicer bi Marta itak ne razu-mela. Je naravnost kolosalno!
- MARTA: Jaz pa tudi nekaj vem, česar vedve obe skupaj ne vesta, če-prav me imata za neumno. V peti so dobile razglednico, ki je na nji naslikano, kako hodijo kot gosi za nekim igralcem.
- ZDENKA: Čisto prav jim je. Zakaj se pa tako nosijo, akoravno so samo eno leto pred nami.
- DARKA: Tudi jaz jim privoščim. Rada bi pa videla to razglednico. Mora biti naravnost kolosalna.
- MARTA: Pa še nekaj vem. Povedala mi je mama, nji je pa pravil neki gospod. Naš ravnatelj je zadnjič dobil od opernega gledališča prošnjo po pošti, pa kar na odprti dopisnici, naj mu pošlje 12 koz, češ, da jih potrebuje za opero „Zlatorog“.
- DARKA in ZDENKA: To je pa direktno nesramno. Tega si ne pustimo dopasti. Na naši šoli nimamo koz!
- MARTA: Pa še dosti! Ako želita, jih vama naštejemo najmanj 20, pa jih bom še veliko izpustila. Ko sem slišala, kakšno naročilo je prejel ravnatelj, sem takoj na vaju mislila.
- DARKA in ZDENKA: Kaj, na naju?
- MARTA: Da, prav na vaju. Ti, Darka, nameravaš itak h gledališču. Ali bi ne bilo kolosalno, če bi prvokrat nastopila kot koza? Dru-gega bi ti tako ne bilo treba storiti, kakor nekoliko poskočiti in zameketati.
- DARKA: Veš Marta, ti si pa kolosalno neolikana, da mi kaj takega kar v obraz poveš!
- MARTA: Seveda, to je bilo pa kolosalno olikano, ko si mi očitala, da so v kongregaciji same hinavke. „Kakor se zavpije, tako od-meva“, pravi pregovor.
- DARKA: Saj nisem mislila zares. Rekla sem samo to, kar sem slišala od drugih.
- MARTA: Jaz pa prav tako. Na izletu so rekla dekleta, ki vaju dobro poznajo, da na naši šoli ni večjih koz, kakor sta vedve.
- ZDENKA: Kdo je to rekel?

- DARKA: „Greh se pove, grešnik ne,“ pravi moja mama, če jo vprašam, kdo me je „zašpecal“. O tebi, Zdenka, so pa pripovedovale, da zato nosiš flor, ker te je fant pustil.
- ZDENKA: Ni res, lažnivke! Stric mi je umrl.
- MARTA: Vem. Flor si pa začela nositi še le teden pozneje, ko ti je fant pisal, da si je drugo izbral. Pa ne zameri, saj ne mislim zares, tako sem pač slišala od drugih.
- DARKA in ZDENKA: Oh, Marta, kakšna si!
- MARTA: Prav taka, kakor me je Bog ustvaril. Sicer bi mi pa morali biti še hvaležni, da vama zaupno povem, kaj se za vajinim hrbtom govori, da se vesta poboljšati. Sedaj mi pa povejta, kaj bi radi imeli, ker gotovo nista prišli zato, da bi me povabili v kino.
- PAVLA (pride od desne iz obednice in postoji pri vratih. V roki drži knjigo. Darka in Zdenka se ji na lahko priklonita.)
- DARKA (kisló prijazno): Ah, ljuba Martica, pošodi mi, prosim, klavirski izvleček iz Parmovih Amakonk. Čez teden dni ti ga gotovo vrnem. Veš, v sredo imamo pri nas jour fixe, pa moram nastopiti pri klavirju. Bo kolosalno! Povabili bomo naše prve umetnike, kakor . . .
- MARTA: Vrčka, Ryšavsko in druge take zvezde. Tu imaš note, samo da jih res vrneš, čeprav še le čez pol leta. Takrat pa prinesi tudi tiste nazaj, ki sem ti jih lani posodila. Veš, Darka, od tebe se (oponašujoče) kolosalno težko kaj nazaj dobi.
- PAVLA: Marta, kako pa govoriš!
- MARTA: Saj mi Darka ne zameri, ker ve, da ne mislim tako hudo, kaj ne, Darka? (Darka in Zdenka se odpravljata.) Pa veliko zabave v kinu! (Podajo si roke.)
- DARKA in ZDENKA: Servus! (Proti Pavli): Klanjam se.
- MARTA: Servus! (Pavla odzravi molče.)
- PAVLA (gleda nalogo): Tako, namesto da bi se bile učile, ste se pa pogovarjale o kinu, baletkah in fantih. Res, prav primeren pogovor za dijakinje!
- MARTA: Ali si zopet prisluškovala? Pregovor pravi: „Kdor pri vratih prisluškuje, po svoji sramoti pozveduje“.
- PAVLA: Mi ni bilo treba prisluškovati. Brala sem tu poleg v obednici, pa ste tako kričale, da sem morala nehati.
- MARTA: Bi pa šla v svojo sobo!
- PAVLA: Zapomni si Marta, da sem jaz povsod v svoji sobi, ker je vila moja.
- MARTA: Seveda, toliko je tvoja kakor moja.
- PAVLA: Prav, ker me izzivaš, ti pa povem, da vsaj veš, pri čem si. Ta vila in sploh vse premoženje je moje. Mama in ti nimata prav nič. Vse, kar oblečeš in sneš, gre iz mojega.
- MARTA: Lažeš, lažeš, lažeš!
- PAVLA: Golo resnico govorim, pa vprašaj mamo! Ko se je poročila z mojim očetom, ni imela nič. Ko je pa vzela tvojega papana, je pa to imela, kar ji je moj oče zapustil. Danes pa še tega nima, ker ji je tvoj papa vse zapravil.

- MARTA: Ne, ni res, jaz tega ne morem verjeti. Lažeš!
- PAVLA: Ne lažem. Tvoj toliko oboževani „zlati papači“ je bil igravec in pijanec. Ko je umrl, ni nič drugega zapustil, kakor tebe, ki si takrat komaj shodila, in kup dolgov. Iz usmiljenja do mame sem dolgove plačala jaz, sedaj pa še tebe redim. Zapomni si to, beračica!
- MARTA (vsa divja): Pusti mojega papana v miru, ti . . . ti gobavka, ki se moraš skrivati, ker se vsakemu studiš.
- PAVLA: Ti . . . kača, kaj si rekla? (Plane nanjo in jo zgrabi.)
- MARTA: Mama, mama!
- MATI (prihiti v sobo): Za božjo sveto voljo, Marta, Pavla! . . . (Ju spravi narazen. Marta se vrže materi okrog vratu. Pavla pogleda na nju, kakor bi hotela nekaj reči, nato pa odide žalostna s trudnimi koraki. Marta drži mater objeto in močno ihti.)
- MATI: Moj Bog, Marta, kaj si ji pa storila?
- MARTA: Rekla sem ji gobavka, ker . . .
- MATI: To si pa jako grdo naredila. Kolikokrat sem te že prosila, da bodi z njo prijazna in ljubezniva, ko je tako nesrečna.
- MARTA: Rekla je, da je bil papači pijanec, da nama je vse zapravil, da sedaj nimava prav nič in da naju ona redi. Kaj ne, mama, da je lagala? — Ti molčiš? Torej je vendarle res? Mama, lepo te prosim, povej mi, kako je s to rečjo!
- MATI: Naj bo, ti pa povem. Morda je res bolje, da to veš, nego da ti še dalje prikrivam. Ko sem se prvič poročila, nisem dosti več prinesla k hiši, kakor kar sem imela na sebi. Pavlin oče je bil pa jako bogat. Ko je umrl, je meni zapustil 50.000, vse drugo je pa dobila Pavla. Tvoj rajni papa je bil sicer jako dober človek; imel je zlato srce, toda slaba družba ga je zapeljala. Sedaj spoznam, da nisem prav ravnala, ko sem mu dala ves denar, ki bi ga morala zate hraniti. Zapravil ga je v kratkem času.
- MARTA: Torej je res, da sem beračica in da živim od Pavline milosti? Prepričana sem, da me vrže takoj na cesto, kakor hitro ti umrješ.
- MATI: Lepo te prosim Marta, ne muči me! Uči se pridno, da si boš lahko poiskala kako službo in boš tako stala na lastnih nogah; potem me ne bo skrbelo, kaj bo s teboj po moji smrti, ko sta s Pavlo tako navzkriž.
- MARTA: Saj se učim, toda matematika mi ne gre in ne gre! S temi iksi in ipsiloni se ne bom nikdar sprijaznila. — Mama, nekaj mi je padlo v glavo. Kaj pa, ko bi šla h gledališču za plesalko? Za to ni treba ne aritmetike ne geometrije, tako pridem najlaže in najhitreje do službe.
- MATI: O tem pa kar molči! Pravkar je bil pri meni tisti plesni učitelj, ali kaj je že, ki si mi o njem pravila, in mi prigovarjal, naj te dam v njegovo šolo. Toda iz tega ne bo nič. To je prenevaren poklic.
- MARTA: Zakaj bi bil nevaren? Saj ne bom plesala po vrvi?
- MATI: O ti ljubi otrok, veš, tega pa še ne razumeš. Sedi lepo k mizi in naredi nalogo. Jaz grem, da najprej Pavlo potolažim, nato pa moram v mesto po opravkih. (Odide.) (Dalje.)

LJUBLJANSKE ALPE.

Drobne so, majhne in neznatne. Niti vrha nimajo, niti posebnega imena. Jaz jim pravim Ljubljanske Alpe. Plezavec, navajen predrznih višin, razprtih širin in omotičnih globin, se bo pomilovalno nasmehnil ob njih: „Ni vredno besed!“ O, pa je! Vsak najmanjši košček naše svete zemlje je vreden še mnogo več: zasluži pesem. Pa naj si bo tistile potoček, ki žubori med dolensjimi griči, ali onale gorica na Štajerskem ali pa silna Triglavska stena na Gorenjskem. Lepota je raztrošena povsod, v najmanjšem delcu, v ravnini in med vršaci. Le najti jo je treba.

Ljubljanske Alpe ljubim. Tam za Savo se dvigajo in so tisti neprecenljivi košček navpičnih strmin za Šmarogorsko Grmado; turnci, kamini, stene, plošče, razpoke, police, previsi . . . vse, prav vse. Sicer je majhno in kratko — a zanimivo. So reči, ob katerih bi tudi tisti, ki je tako samozavestno menil, da ni vredno besed, malo pomislil in povprašal: „Kako pa naj tule pridem preko?“ Seveda, če si bil samo na Velikem Turncu in nisi pogledal ne na levo ne na desno — tedaj že omalovažuješ. Nekoliko se ozri naokrog! Vidiš li onile rjavi žleb, kako te vabi, da se ga lotiš? Povem ti, da boš na koncu presneto pihal. Ali pa tole razpoko z Okna po steni navpik do vrha poizkusi! A pripravi se. — je trd oreh! Pa še naprej, levo in desno, povsod so naloge, lahke in težke — samo poišči jih in ne bo ti žal.

Lazim sem in tja. Navpik in počez. Tu in tam. Pa se nikdar ne naveličam, saj se ti znajo prikupiti te Ljubljanske Alpe! Kakor dekle so. Vedno najdeš kaj novega, kaj prijetnega. Vsakokrat so me presenetile s to ali ono rečjo, ki bi bila za drugega morda neopažena in neznatna, a meni se je razkrila v čudovitem pomenu in novi lepoti.

Tamle vodi zavarovana pot. Po čisto navpični steni je nadelana. Ob jesenskih in pomladanskih nedeljah hodijo procesije po njej. Z nasmehom, s strahom, z navdušenjem, z novimi doživetji, s spomini in s primero na to ali ono pot v visokem gorovju.

Stojim na skalni roglji. Poleg mene srši suho drevo. Prav na vrh roglje se je vsejalo, kot s kremplji se je zarilo v skalo in izpilo iz kamenja vse, kar je moglo. Zdaj je usehlo in je belo od starosti. Pa gledava jaz in drevo. Na jugu se mota megla nad Ljubljano, na zahodu se bočijo Dolomiti, na severu se pa belí Triglav, ponos in veselje slehernega planinca. A to je daljava. V bližini prav dobro vidim na pot in gledam procesijo. Po klinih se pomika više in više. Pisan trak ljudi. Čujem trenutno pogovor. Drobce lovim in sklepam na celoto. So zabavni, smešni in resni.

Zadnjič je tožil nekdo:

„Ti klini so vendar pretenki!“

Začudil sem se, a ko sem ga videl, sem mu moral pritrčiti. Ni kar tako zaupati svojih sto kil prst debelemu koščku železa.

Mali Turnc

Vrsta deklet v živopisanih životcih varno prestopa po klinih. Kakor da bi natrgal nageljev, rožmarina in gavtrož, pa bi nakitil steno, se mi vzbudi primera. Veter se igra z njihovimi lasmi in sonce riše njihove sence na sivo steno.

„Joj, če bi me zdajle videla moja mama!“ uide eni izmed njih. — „Dekle, če ne boš tekem življenja na ravnem asfaltu in gladkem parketu nikdar v večji nevarnosti, se lahko šteješ med srečne!“ bi ji rad pripomnil.

Razločno vidim v gozd pod seboj. Po stezi se vračata fant in dekle. Ustavita se in se ozreta v strmino in na pot. Zbala sta se klinov in žične vrvi. Pomakneta se v gozdno senco in fant zamahne proti steni ter objame dekleta, kakor da bi hotel reči: „Kaj bi iskal srečo na strmih poteh, ko jo pa lahko tukaj poljubim!“ In sreča se ne brani tega. „Bog z vama!“ jima želim na pot.

Taki so nedeljski popoldnevi v Ljubljanskih Alpah . . .

Lezem v steni nasproti Velikemu Turncu. Dež mrli iz nizkih megel. Skala je spolzka, mokra in neprijetna. Beli skladi so postali črni. Stojim na mestu, odkoder je

moral pasti nesrečni de Reggi. V desno bi rad proti Kaminu. Polica, po kateri traverziram, postaja ožja in vedno bolj nagnjena. Čez njo se je usedel črni izrastek, ki tvori previs. Ali spodaj ali zgoraj? Skoro mi je že žal, da sem se lotil te stvari v dežju. Pa me zgrabi tista trma, ki je lahko usodna: „Fant, ali se boš umeknil?“ O — ne! Čisto na desno se nagnem, da najdem droben oprimek, za levo ga imam tik ob prsih. Spustim se, da bi z nogami dosegel navidez primerno hrapavo mesto — toda razmočena plezavka drsi, lovim se z nogami in desna roka popušča spolzki oprijem. Pod menoj je Okno in zazdi se mi, da na njem sedi de Reggi. Ali me čaka? Ne vem, kje sem tedaj zajel voljo in moč, obupen napor mi je ojeklenil mišice in možgane, le s hipno železno mirnostjo sem ogoljufal skalo. Ko sem stal trenotek za tem na varni lašti, me je obšla omotica in noga mi je strepetala.

Tudi take so Ljubljanske Alpe . . .

Spodaj na naravnem nasipu, ki se je nasul izpod Turnca, sem med bori razpel šotor. Sedim ob ognju in strmim proti Dolomitom, za katere tone sonce s krvavim

žarom. Na nebo so se prepele čudne megle in v njih odseva škrlatni soj umirajočega dneva. Ozarjene megle se kot začarane verižijo v prečudno pokrajino, da se dvignem in potujem po njej. Hodim ob pravljicnih rekah žive vode, obiskujem uklete kraljične v steklenih gradovih in pepelkam pomerjam zlate čevljičke. Samo lepe in vse ljubezni vredne Trnjolčice, ki spi za gostim zastorom bodovičja, ne morem rešiti. Le roke si ranim ob trnju, da kaplje krvi oškrope tla ob njenem ležišču in vzkali iz njih prečudno lepa in dišeča roža. Vrnem se in nad menoj strme bori. Oblaki so otemneli in bolj in bolj prepredajo nebo. Gori v stenah Turnca odmeva šum Save, ki se poganja čez jez pri Mednem . . .

Ležim na Turncu in majska noč mi druguje. Mesec riše nenavadne sence in dvakrat bolj skrivnostno in temno je pečevje okrog mene. Le tu in tam se sveti skala,

Na Veliki Turnci!

kakor da bi jo s srebrom polil. Hipoma sem tako sam in spet z vsem svetom. Iz vasi prihaja jek žage. Enakomerno in točno kot ura. Zdi se mi pa, da žaga onile rob, ki je nazobčan in dolg, in da goni čas. V rjavem žlebu se utrga kamenček in zaropota nizdol. Ozrem se in prvi hip mi postane tesno: dve sencu se gibljeta po rebri. Potem se nasmehnem in pozdravim. Saj sta vendar dobra znanca: Rozka in Lojze se sprehajata z roko v roki. Odzdravita mi, pokažeta v dolino in izgineta. Spodaj na poti se zabliska luč in zvočen vrisk me kliče. Prispel je tovariš, da ob ognju prebija noč v Ljubljanskih Alpah . . .

Skoraj do kolen bredem sneg ob strmem plazu pod Turncem. Bela odeja je deviška in se iskri v mrzlem soncu, kakor da bi raztrosil po njej zrna biserne ovratnice. Mir in tišina me obkrožata, občutek imam, da sem nekje visoko v planinah sredi zametov. Grmovje je sklonjeno pod belo težo in če zadenem ob vejico, vzdrhti ves grm in se otrese odvišne teže. Bel oblak se zakadi okrog grma in v obraz mi neprijetno zapraši beli puh. Zlezem na Okno. Snažiti moram stopo za stopo in oprimki so zaledeneli. Prste imam vse premrle, mraz se mi zajeda pod obleko. Telovadim in gibljem, da se ogrejem, kajti glavno delo me šele čaka. Sicer kratko, a nerodno in mrzlo. Oprimki in vdolbine, ki te poleti igraje vodijo na vrh, so zdaj vse zaledenene in zasnežene. Zdaj se moram boriti za vsako stopo, ker vse je pokrila neprijetna zmrzal. Moram poklicati kladivo na pomoč, da razbijem v špranjah led; za teh deset metrov, ki jih v minuti preležeš, sem rabil skoro pol ure. Na vrh sem stopil ves poten. Čudovit pogled se je razgrnil pred menoj: Sava — drugače modra — reže dolino čisto rumeno zelena, levi in desni breg se pa iskrita v snežni belini. A zazebe me. Moram se vrniti. Težko se spuščam, niti na eno stopo ne na oprimek se ne smem zanesti. Drugje ne bi tvegala v takih razmerah, Turncu pa zaupam kot staremu znancu; ne bo me prevaral. Zebe me v prste, a se le oddahnem, ko se spuščam spet po plazu navzdol.

Tudi mrzle so Ljubljanske Alpe . . .

Sicer pa, kaj bi več pripovedoval. Lepoto je treba zajeti in dojeti — zato: pojdite, da vidite!

„Stojim na rogji . . .“

SFINKS:

PREDEN . . .

Preden se vihar umiri,
ki v drevesju plameni —
tvoja duša že na dveri
drugih zarij prihiti.

Preden se oblak zaustavi,
ki čez mehko spe nebo —
mrtvo bo na rosnih travah
zrlo moje te oko . . .

JELKO ERZIN:

ŽIVLJENJE

Hitro list za listom pada,
pada, lega v grob hladan,
a ko zadnji bo odpadel
prišel bo počitka dan.

Ah ti listi — leta naša,
kako hitro ginejo!
Mnogo človek si obeta
pa kot list preminejo.

NOVE KNJIGE

Dr. Anton Breznik: Slovenska slovnica za srednje šole. Četrta, pomnožena izdaja 1934. Založila Družba sv. Mohorja v Celju. Natisnila Mohorjeva tiskarna v Celju. Str. 266. Cena Din 38.—.

Vprav deset let je preteklo, ko je naša srednja šola dobila tretjo izdajo slovenske slovnice. Dolga je doba desetih let za rabo slovnice kakega živega jezika, ki tako hitro napreduje in se spreminja v glasovih in oblikah, sintaktično in leksikografično. V teku desetih let pri današnjem hitrem tempu vsega kulturnega, socialnega in političnega spreminjanja, ko ni prizaneseno tudi jezikovnemu življenju, nastane premnogo novega, vse polno perečih vprašanj, ki jih mora pisec sinhronične gramatike avtoritativno rešiti in tako vzpostaviti vsaj v glavnem zopet red v znanstvenem, umetniškem in — če le mogoče — tudi v časnikarskem jeziku. Brez dvoma so vse te zmede prišle tudi v naš knjižni jezik in dr. Breznik je moral z novo izdajo precizirati in rešiti mnogo novih vprašanj. Te novosti so v slovnici 1934 kar vidne: povsem nova poglavja o slovenskih narečjih, mnogo novega v glasoslovju, vpeljava srednjika pri glagolu, poglavje o besednem zakladu, na psihološko podlago postavljena vsa poglavja v skladnji, o napakah v skladnji, o stilistiki itd. Ta obširna nova poglavja in nove slike o narečjih in govorilnih organih so največja odlika četrtega izdaja Slovenske slovnice. Dodati je treba tudi neštete nove zglede in primere iz starejših in novejših pisateljev, kakor tudi prelepe citate iz živega ljudskega govora, ki je jedro našega književnega jezika. Radi avtoritativnosti priznanega jezikoslovca bi si v nekaterih vprašanjih želeli večje jasnosti in odločnosti, zlasti tam, kjer pisava omahuje. Premnogo takih primerov je pisec pustil nerešenih. To je tembolj kočljivo, ker pridemo na ta način v opreko z odločnostjo in načinom rešenja sličnih vprašanj v slovnicaх za prvi in drugi razred srednjih šol (n. pr. pisava **solnce** : **sonce**, **višje** : **više**, nejasnosti pri **l** : **l**, vejica pri nedoločniškem subjektu in objektu, nek : **nekl**, ravno : **vprav**, naj : **da** naj, kaj naj storim : kaj **da** naj storim itd.) Nasprotno je pa pisec malo prestrog v stilistiki in navajanju napak v skladnji — pri pisateljih (Tavčar!). Ali pisateljem ne bi dovolili malo pesniške svobode? — Dasi so nejasnosti in se malce preveč pozna popustljivost g. pisca, vendar je nova izdaja vprav radi novih poglavij odlična. Obenem pa dokazuje, da slovenski književni jezik napre-

duje, se čisti in živi svoje, individualno življenje v okviru slovenskih jezikov.

F. Jesenovec.

Ksaver Meško: Henrik gobavi vitez. Božičen misterij v štirih slikah. Spisal — 1934. Založila Družba sv. Mohorja v Celju. Mohorjeva knjižnica 68. Natisnila Mohorjeva tiskarna v Celju. Str. 82. Cena broš. Din 15.—, vez. Din 21.—, za neude Din 20.— oziroma 28.—. Meško, ki je pokazal s svojimi lepimi legendami o sv. Frančišku in s „Črno smrtjo“, da je doma tudi v srednjem veku, ki s svojo mistiko kar kliče in vabi, se je s svojim novim — jubilejnim delom zamislil v davne čase križarskih vojn in nam ustvaril, moremo reči, prvi slovenski misterij. Dejanje se vrši na Ostrem gradu, s katerega odide na sveti večer mladi vitez Henrik s križarji v Sveto deželo, da bi rešili Gospodov grob iz rok nevernikov. Čez tri leta se vrne s svojim vzgojiteljem Ljudovikom na rodni grad — gobav. V tem stanju spozna, kako se ga vsi bojijo in se mu odtujujejo: nevesta se oklene drugega, sestra beži pred njim in še mati bi rajši, da bi se ne bil vrnil. Edina duša, ki mu je ostala v hvaležnosti zvesta, je najdenka Blanka, katero je rešil pred svojim odhodom na sveti večer gotove smrti in privedel na grad. Vsa je srečna, da vidi svojega dobrotnika, katerega se je vedno v molitvi spominjala, še živega. Medtem ko vsi obupujejo, ima ona trdno vero, da bo s svojo žrtvijo izprosila čudež — Henrikovega ozdravljenja. Sredi zime se odpravi bosa na daljno pot v Rim, odkoder se na sveti večer vrne s skrivnostnim Romarjem, ki poplača njeno vero in zvestobo svojega viteza — z ozdravljenjem. Romar je sam Kristus, ki je po čudežu združil tudi Henrika in Blanko. — Motiv res ni nov — poznamo ga iz stare nemške književnosti in še iz Claudelovega „Oznanjenja“ — a vendar je v tem božičnem misteriju tako svojstveno Meškov — in naš, kar bodo gotovo pokazali že letošnji božič naši odri ne samo v mestih, temveč tudi po deželi.

Miško Kranjec: Pesem ceste. 1934. Jugoslovska knjigarna v Ljubljani. Leposlovsna knjižnica 17. Jugoslovska tiskarna. Str. 181. Cena broš. Din 44.— vez. Din 55.—. V poplavi prevodov zopet originalno, domače delo, ki razveseli človeka, čeprav kvalitetno ne dosega tujih mojstrov. Miško Kranjec, najplodovitejši med mladimi, se je s „Pesmijo ceste“ vrnil iz „Predmestja“ v svoj svet, v Slovensko krajino, katere Homer obeta postati. To pot ga je zamamila „pesem ceste“, katere problem skuša tolmačiti z zgodbo izgubljenke Manke in njene hčere Evice. Po-

krajinski nastroj z vsem življenjem je res lepo podan, le v tako Manko, ki se vlačí od prve strani do zadnje, je težko verjeti in še teže prenašati jo v leposlovnem delu, ko se v Evici ponavlja. Z „zmešanostjo“ se pač lahko utemelji vse njeno ravnanje, a potem je problem „ceste“ nerešen. Sicer pa mislimo, da ceste in poti v Slovenski krajini le niso tako blatne! ... Jezikovno in stilistično je Kranjec v tem delu mnogo boljši, kakor je bil v svojih prvih povestih.

Venceslav Sejavec: *Pesmi*. Trieste. Tipografia E. Tenente & C. 1934 — XII. Str. 62. Pesniška zbirka je postala pri nas redke do-godek in tudi naše revije nekaj let sem ka-žejo, kakor bi se pesem že preživela. Ali je res pri nas usahnil vir Hipokrene, ali se je operuteni Pegaz res zbal moderne tehnike, ki je pomedla z vsemi iluzijami bajnega sveta in vklenila vse pehanje in nehanje v svoj brezsrčni takt? Skoraj bi človek dejal, da je tako, če ne bi mlajši rod budil upanja, da živimo v prehodni dobi, v kateri zorijo novi glasniki srca. Venceslav Sejavec je eden takih. V zadnjih letih se je pojavil in oglašal tu in tam pod raznimi imeni — samo iz „Mentorja“ ga poznate pod tremi: Gašpar Nevihta, Miha Vihar in Sfinks — in veste, da je lirik pokrajinskih nastrojen in mola-kordne refleksije. Tak je tudi v svoji prvi zbirki, v katero je sprejel dokaj pesmi iz našega lista — marsikatero prav dobro je iz uvaževanja vrednih razlogov pustil še neponatisnjeno —, iz „Mladike“ in iz raznih goriških edicij. Sejavec ne hlasta za efekti: njegov verz je gladko umerjen, njegova be-seda topla in iskrena, zato si je vesel in se le čudiš, da ni zapadel vplivu iskanih na-rejenosti, ki so pesem diskreditirale. Sejav-čeve Pesmi so droben šopek goriškega pomladnega cvetja, ki nam mora biti tudi radi tega še posebno ljub. Sprejmite ga!

Zbirka je izšla v samozaložbi, a se naroča v Katoliški knjigarni v Gorici. Gotovo jo boste dobili tudi po naših knjigarnah.

Monumenta artis slovenicae. 1. snopič: Srednjeveško slikarstvo. Spisal dr. France Stele. MCMXXXV. Ljubljana. Akademski založba v Ljubljani. Jugoslovanska tiskarna. — Prvo delo, s katerim se je predstavila nova Akademski založba, so ti „Spomeniki slovenske umetnosti“ v impozantnem folio formatu s štirimi stranmi teksta, v katerem po-daja konservator dr. Stele „Splošni pregled razvoja srednjeveškega stenskega slikarstva v Sloveniji“ z označbo zgodnjegotskega ri-sarskega plastičnega sloga, zgodnjegotskega risarskega sloga, gotskega idealističnega pla-stičnega sloga, realističnega plastičnega sloga in še sloga renesanse. Ta strnjeni pregled, ki obsega dobo od konca XII. do začetka XVI. stoletja — slovenskemu sledi tudi fran-coski tekst — pojasnjuje na posebno finem

papirju devet uspelih reprodukcij najstarej-ših fresk s slovenskega ozemlja. To edin-stveno delo, ki naj dokaže domačinu in tuju, kako se je gojila in cenila tudi pri nas že v davnih vekih upodabljajoča umetnost, bo izšlo v 36 zaporednih mesečnih snopičih v obsegu prvega, kar bo dalo štiri zvezke, ki pa bodo tvorili nerazdružno enoto tako po tekstu kakor po slikah. Dva zvezka bosta posvečena slikarstvu, eden stavbarstvu in eden kiparstvu. Tako bomo v treh letih do-bili monumentalno delo, s katerim se bomo lahko postavili pred svetom. Cena vsakemu snopiču je Din 38.— a založba sprejema le naročnike na celotno delo. Priporočamo vsem, ki zmorejo, da bi kot naročniki podprli to eminentno kulturno publikacijo.

Drago Ulaga: *Knjiga o sportu*. Spisal — —. Založila Družba sv. Mohorja v Celju 1934. Str. 266. Cena broš. Din 33.—, za neude Din 44.—; vez. Din 42.—, za neude Din 56.—. V času, ko se je sport pri nas tako raz-mahnil in ima gotovo več prijateljev kot sovražnikov, je prav, da nam je Mohorjeva v svoji Mohorjevi knjižnici 71 izdala to knjigo, o kateri je pisatelj prepričan, da bodo posamezna poglavja koristila začet-nikom in tekmovavcem, vzgojiteljem in vo-diteljem, zlasti pa onim, ki poznajo le slabe strani sporta. Njegov namen je bil, da po-kaže na obče koristno orientacijo v telesni kulturi, da seznaní zlasti one organizacije, ki še nimajo izvežbanih tehničnih voditeljev, z metodami sportnega treninga in pokaže tudi na nezdrave pojave v sportu. Držeč se teh smernic, je pisatelj uvodoma pokazal „Pota in cilje telesne kulture“ v poglavjih „Olimpijske igre nekdanj in sedanj“ v „Naloga sportnih organizacij“, v „Posebnih vzgojnih nalogah slovenskega sporta“ ter v „Sportu in ženi“. Drugi del — „Sport v praksi“ — od 45 str. dalje govori o treningu in tekmah, o pripravljalnih vajah, o lahki atletiki, sabljanju, lawen-tenisu, kolesarstvu, veslanju, rugbyju, golfu. Vsemu je še dodan tolmač strokovnih izrazov in tujk. Knjiga je bogato ilustrirana. Sportnikom knjige ni treba posebej priporočati, ker je gotovo že imajo in jih je zadovoljila, kakor bo vsakega, ki jo prebere!

*

Popravi: Str. 9. Med materjo in sinom: ... ko sem bil še čisto majčken? — Ko si bil še čisto majčken?

Str. 20. Povest o izglubljeni Marti. Profes-sor: Tega pa poznam!

P O M E N K I

Kondor. Izbral sem „Jutro“, ki se mi zdi najboljše, čeprav tudi druge niso slabe. Sem in tja se Vam vrine kak verz, ki preveč spo-

minja na Vaše vzornike; tudi razvlečene se mi zdijo nekatere. Upam, da se boste še oglasili!

J. E. Prva mi je bila prav všeč, druga je pa jezikovno in tehnično šibka. Pogumno naprej!

Vasja. Krepek, odločen je Vaš klic na „Pot k resnici“, kar programatičen. Prihranim ga in morda o priliki priobčim. Pošljite drugič kaj več, da bom lahko presodil Vaše zmoglosti in tudi lahko — izbiral!

V. B. Tudi v „Smehu in pesmi“ ni onega, kar bi rad v takih spisih. Preplehko je, premalo pravega študentovskega življenja, čeprav je sicer čedno pisano. Mislim, da bi lahko tudi za „Mentorja“ kaj boljšega napisali!

Kajžarski. Menim, da Vaša moč ni v pesmi. „Sanje“ so boljše, a vendar mi je ona lanska bolj ugajala. Bom jih pa najbrž le priobčil. Ko imate toliko v zalogi, kar pošljite! Glede daljših stvari se pa kar opogumite in potrkaite, kjer se Vam zdi, da bi Vam odprli! ...

Marijan V. „Moj vrt“ bo prezimil in počakal maja, druge pa tega ne zaslužijo. Navadno dobro zastavite, a potem se Vam vse nekam izmaliči. Vzrok: s tropi ne znate prav ravnati, ob njih se Vam zmedejo niti v čudne vozle, ki jih prezrete, mesto da bi jih lepo razrešili.

M. V. Nekajkrat sem že bral o Vas, a glejte, da Vas hvala domačega mentorja ne prevzame. Saj pišete dobro, a vendar bi rad še kaj boljšega! Kar ste želeli, sem sporočil in upam, da boste dobro opravili!

Rigo. Parabolična „Dve obljudi“ se Vam je še najbolj posrečila, samo pozna se ji preveč, da ji je botroval Aškerc. Pošljite še kaj!

Castor in Pollux: Hvala, pride polagoma na vrsto.

Orestes: Lanske so predolge; ker moramo štediti s prostorom, nam bolj ustrežete, če nas boste zalagali s krajšimi!

Janez: Tudi nekaj Vaših uporabim!

ZANKE IN UGANKE

ŠAHOVSKA. (Castor & Pollux.)

Aljehin III. 1, 2, 3, 4;
Bogoljubov IV. 10, IX. 3;
Vidmar X. 6, XI. 3;
Spielman V. 1, VII. 7;
Pirc II. 3, VIII. 2;
Botvink I. 8, VI. 8;

POSETNICA. (J. Pavlin.)

Kos N.

Meka

KDO SEM. (Castor & Pollux.)

Po polju bežim,
Vse tuje lovim.
Blago domače pazim,
v nesrečo sam zagazim.

POSETNICA. (J. Pavlin.)

Pan

K. Deletin

Istra

KATERA? (Castor & Pollux.)

Število sem,
ud povem;
združi obe:
živalca je!

SKRIT PREGOVOR. (J. Pavlin.)

G.

Joško Vid Boležal

Riga

KEMIJSKA FORMULA.

(Castor & Pollux.)

$N_2 O_5 + ALA_{11} OH_7 L$

ZLOGOVNICA;

(J. Pavlin.)

Mostar, Maribor, Ljubljana, Dravljje, Beograd
Straža, Celje, Železniki, Radgona, Srbica,
Sarajevo, Radovljica.

Vzemi iz teh besed po dve zaporedni črki
in dobiš pregovor.

REŠITEV ZANK IN UGANK

1. Enačba: A ljubkost, B kost, B la. Č Jamajka, D majka, E Nanos, F nos: Ljubljana.
2. Zlogovnica: Postaja, rokovnjači, evangeliij, gorovje, elektrika, Ljubljana, junaštvo: Pregelj.
3. Konjiček: Zavrne ga obraznik imenitni: „Le čevlje sodi naj Kopitar!“ Fr. Prešeren. 4. Recept posebne vrste: Vsak je svoje sreče kovač. 5. Iz literature: Hamsun, Azazel, Mlakar, Lirika, Epilog, Tagore: Hamlet. 6. Križanka: Vodoravno: Boben, jojo, doduše, papa, urno, in še, dete mater nanesti. Navpično: Bodi priden, bodi pošten, lan, netočen. 7. Računska I.: Denar je sveta vladar. 8. Računska II.: Vseh mrtvih dan.

Prav so rešili: Modrinjak France, kaplan, Pišec pri Brežicah, Jug Franjo, Studenci pri Mariboru, in Šmitek Janez, sedmošolec v Kranju.

NOVA ZALOŽBA

V LJUBLJANI

KONGRESNI TRG 19.

Šolske potrebščine

za vse šole, učila, zvezki, barve, risalno in teh. orodje, nalivna peresa

Knjige:

šolske, leposlovne in znanstvene. Tuja, zlasti mladinska literatura v vseh jezikih. — Cankarjevi in Finžgarjevi zbrani spisi.

PO ZELO NIZKI
CENI

odlični prevodi iz klasične literature: Sophokles-Sovre: Kraj Ojdipus, Euripedes-Sovre: Bratski spor, Shakespeare-Zupančič: Julij Cezar, Beneški trgovec. — V naši založbi je izšla dr. Jak. Kelemen: Literarna veda.

Pred nakupom

domaćih ali inozemskih knjig, revij, muzikalij itd. obrnite se na

Jugoslovansko knjigarno

r. z. z. o. z.

Ljubljana

Pred škofijo

Ima stalno bogat sortiment slovenskih in tujejezičnih leposlovnih ter znanstvenih knjig ● zbirko žepnih slovarjev in učbenikov ● šolske knjige ● **Naročniki** knjižnih zbirk (leposlovne — ljudske knjižnice ● zbirke domačih pisateljev in Kosmosa) uživajo pri nakupu knjig domače zaloge **25% popust** (izvzemši šolskih)

Zahtevajte brezplačno cenike lastne založbe in knjižnih zbirk

DOM. ČEBIN

PREMOG - DRVA - KOKS

TELEFON
23 - 56

LJUBLJANA
VOLFOVA ULICA 1

